ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ CARL OTTO LENZ

της 4ης Ιουλίου 1996 *

Α — Εισαγωγή

1. Η αναίρεση που άσκησε η Επιτροπή στην υπό κρίση υπόθεση στρέφεται κατά της αποφάσεως του Πρωτοδικείου της 7ης Μαρτίου 1995 επί των συνεκδικασθεισών υποθέσεων T-432/93, T-433/93 και T-434/93 [1]. Με την απόφαση αυτή το Πρωτοδικείο ακύρωσε, κατόπιν προσφυγής των εταιριών Socurte, Quavi και Stec, απόφαση της Επιτροπής περί μειώσεως της χρηματοδοτικής συνδρομής του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου για ένα πρόγραμμα στο οποίο είχαν συμμετάσχει οι προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης.

2. Κατά το άρθρο 1, παράγραφος 2, στοιχείο α', σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 1, της ισχύουσας κατά το υπό κρίση χρονικό διάστημα αποφάσεως 83/516/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Οκτωβρίου 1983, για την αποστολή του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου [2], το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (στο εξής: Ταμείο ή ΕΚΤ) μπορεί να συμμετάσχει στη χρηματοδότηση δραστηριοτήτων επαγγελματικής καταρτίσεως και επαγγελματικού προσανατολισμού που πραγματοποιούνται στα κράτη μέλη στο πλαίσιο της πολιτικής που αυτά ασκούν στην αγορά εργασίας. Η έγκριση αντίστοιχης αιτήσεως χρηματοδοτήσεως είχε, κατά το άρθρο 5, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 2950/83 του Συμβουλίου, της 17ης Οκτωβρίου 1983, για την εφαρμογή της αποφάσεως 83/516/ΕΟΚ [3], ως συνέπεια την προκαταβολή του 50 % της χρηματοδοτικής συνδρομής του ΕΚΤ κατά την ημερομηνία που έχει προβλεφθεί για την έναρξη των δραστηριοτήτων επαγγελματικής καταρτίσεως.

3. Το άρθρο 6, παράγραφος 1 του κανονισμού 2950/83 όριζε τα εξής:

«Όταν η συνδρομή του Ταμείου δεν χρησιμοποιείται σύμφωνα με τους όρους που καθορίζονται από την εγκριτική απόφαση, η Επιτροπή μπορεί να αναστείλει, να μειώσει ή να καταργήσει τη συνδρομή αυτή, αφού δώσει στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος την ευκαιρία να υποβάλει τις παρατηρήσεις του.»

4. Κατά τη διάρκεια του έτους 1986, το υπαγόμενο στο πορτογαλικό Υπουργείο Απασχολήσεως και Κοινωνικών Ασφαλίσεων τμήμα υποθέσεων του ΕΚΤ (στο εξής: DAFSE) υπέβαλε αίτηση συνδρομής στο Ταμείο, για ορισμένα μέτρα επαγγελματικής καταρτίσεως που είχαν υποβάλει διάφορες

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γερμανική.

1 — Socurte κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-503.

2 — ΕΕ L 289, σ. 38.

3 — ΕΕ L 289, σ. 1.

επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων οι προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης. Με απόφαση της Επιτροπής, που εκδόθηκε στις 7 Μαΐου 1986, καθορίστηκε η συμμετοχή του Ταμείου στο πρόγραμμα αυτό με συγκεκριμένο ποσό. Το DAFSE ανακοίνωσε στις προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης την απόφαση αυτή γνωστοποιώντας τους ταυτοχρόνως το ύψος της εκάστοτε συμμετοχής του ΕΚΤ στις δαπάνες των μέτρων που αυτές είχαν προγραμματίσει. Στις προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης καταβλήθηκε συνακολούθως η προβλεπομένη προκαταβολή.

5. Μετά την ολοκλήρωση των πραγματοποιηθέντων στο πλαίσιο του προγράμματος αυτού μέτρων, οι προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης υπέβαλαν αίτηση περί καταβολής του υπολοίπου της χρηματοδοτικής συνδρομής του ΕΚΤ, πράγμα όμως που δεν έγινε. Αντιθέτως, με έγγραφο της 18ης Μαρτίου 1991, το DAFSE, επικαλούμενο μια απόφαση της Επιτροπής, ζήτησε από τις προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης να επιστρέψουν ένα μέρος των ποσών που τους είχαν ήδη καταβληθεί.

6. Με έγγραφο της 15ης Απριλίου 1991, ο δικηγόρος των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων ζήτησε από το DAFSE να του γνωστοποιήσει τους λόγους της αιτήσεως επιστροφής των προαναφερομένων ποσών και να του αποστείλει αντίγραφο της αποφάσεως της Επιτροπής στην οποία αναφερόταν το έγγραφο του DAFSE της 18ης Μαρτίου 1991.

7. Με έγγραφο της 24ης Απριλίου 1991, το οποίο περιήλθε στους αποδέκτες στις 30 Απριλίου, το DAFSE γνωστοποίησε στις προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης ότι η Επιτροπή τελικά είχε καθορίσει απλώς ένα μικρότερο ποσό από το αρχικώς προβλεφθέν ως χρηματοδότηση του ΕΚΤ [4]. Το DAFSE στηρίχθηκε συναφώς σε έγγραφο της αρμόδιας υπηρεσίας της Επιτροπής προς το DAFSE της 14ης Φεβρουαρίου 1991, το οποίο διεβίβασε ταυτοχρόνως στις προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης. Στο σύντομο αυτό έγγραφο αναφερόταν ότι η Επιτροπή εξέτασε την αίτηση για καταβολή του υπολοίπου, πράγμα το οποίο είχε ως αποτέλεσμα τον καθορισμό του οριστικού ποσού της συνδρομής στο επίμαχο ύψος. Συναφώς «ελήφθησαν υπόψη» ορισμένες συμβάσεις καθώς και διάφορες επισκέψεις ελέγχου.

8. Κατόπιν αυτού, οι προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης ζήτησαν με έγγραφο προς το DAFSE της 14ης Μαΐου 1991 και με έγγραφο προς την Επιτροπή της 17ης Μαΐου 1991 να τους κοινοποιηθούν ακριβή αντίγραφα της αρχικής αποφάσεως της Επιτροπής περί χορηγήσεως της χρηματικής συνδρομής του ΕΚΤ καθώς και της αποφάσεως της Επιτροπής σχετικά με την αίτησή τους περί καταβολής του υπολοίπου της συνδρομής.

9. Με έγγραφο της 30ής Ιουλίου 1991 το DAFSE απέστειλε στις προσφεύγουσες «ακριβές αντίγραφο της κοινοποιήσεως (...) της εγκριτικής αποφάσεως της Επιτροπής» στη σχετική υπόθεση. Το έγγραφο αυτό ήταν μία επιστολή της Επιτροπής προς το DAFSE της 10ης Ιουλίου 1991 στην οποία

4 — Το τελικώς εγκριθέν ποσό της χρηματοδοτήσεως ανήλθε σε 437 452 918 πορτογαλικά εσκούδα (ESC) συνολικά (πράγμα που αντιστοιχούσε στο 50 % της αρχικώς προβλεφθείσας χρηματοδοτήσεως).

εξετίθεντο αναλυτικώς οι λόγοι της μειώσεως της συνδρομής.

Η Επιτροπή ισχυριζόταν στο έγγραφο αυτό ιδίως ότι από μια επίσκεψη ελέγχου κατά το χρονικό διάστημα από τις 26 έως τις 29 Ιουλίου 1988 στην εταιρία Stec προέκυψε ότι ορισμένες δαπάνες ήταν ανεπαρκώς αιτιολογημένες και ορισμένες καταχωρίσεις δεν είχαν αξιολογηθεί ευλόγως. Επομένως, λόγω των ελλείψεων αυτών, η Επιτροπή προέβη η ίδια σε ανάλυση των ευλόγων δαπανών, η οποία κατέληξε στη μείωση της αρχικώς καθορισθείσας συνδρομής.

Η Επιτροπή βεβαίωσε με το έγγραφο αυτό ότι οι εθνικές αρχές είχαν λάβει θέση ως προς τη διαδικασία αυτή.

10. Κατόπιν αυτού, οι οικείες επιχειρήσεις άσκησαν, με δικόγραφα που περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 10 Οκτωβρίου 1991, προσφυγή [5]. Ζήτησαν, μεταξύ άλλων, την ακύρωση της νομικής πράξεως που περιέχεται στο έγγραφο της Επιτροπής της 10ης Ιουλίου 1991 προς το DAFSE. Η Επιτροπή ζήτησε να απορριφθούν οι προσφυγές ως απαράδεκτες ή αβάσιμες.

11. Το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η προσφυγή ακυρώσεως είναι παραδεκτή και βάσιμη.

12. Όσον αφορά το ζήτημα του παραδεκτού της προσφυγής το Πρωτοδικείο αναφέρθηκε καταρχάς στο γεγονός ότι οι προσφεύγουσες είχαν στην κατοχή τους στις 30 Απριλίου 1991 το από 14 Φεβρουαρίου 1991 έγγραφο της Επιτροπής «και, κατά συνέπεια, έλαβαν γνώση, αφενός, της αποφάσεως της Επιτροπής να μειώσει τη συνδρομή του ΕΚΤ και της αρνήσεως καταβολής του υπολοίπου και, αφετέρου, των συνεπειών που είχε ως προς αυτές η εν λόγω απόφαση, συνεπειών που ανέφερε ο αρμόδιος εθνικός οργανισμός στα προαναφερθέντα έγγραφά του της 18ης Μαρτίου και της 24ης Απριλίου 1991» [6]. Το έγγραφο αυτό της 14ης Φεβρουαρίου 1991 περιείχε εντούτοις μόνον «αφηρημένη και γενική αιτιολογία», η οποία δεν περιελάμβανε «συγκεκριμένους λόγους που να δικαιολογούν την απόφαση». Οι προσφεύγουσες, αμέσως μετά την παραλαβή του εγγράφου του DAFSE της 24ης Απριλίου 1991, ζήτησαν από την Επιτροπή και το DAFSE να πληροφορηθούν τους ακριβείς λόγους για την απόφαση αυτή. Οι λόγοι αυτοί τους κοινοποιήθηκαν μόλις στις 30 Ιουλίου 1991, ημερομηνία κατά την οποία το DAFSE τους απέστειλε το έγγραφο της Επιτροπής της 10ης Ιουλίου 1991. Μόλις με το έγγραφο αυτό οι προσφεύγουσες έλαβαν επαρκή γνώση των λόγων που υπαγόρευσαν την έκδοση της αποφάσεως της Επιτροπής και «από την ημερομηνία αυτή είχαν τη δυνατότητα να ασκήσουν λυσιτελώς προσφυγή κατά της αποφάσεως αυτής» [7].

5 — Με διάταξη της 27ης Σεπτεμβρίου 1993 το Δικαστήριο παρέπεμψε τις υποθέσεις αυτές ενώπιον του Πρωτοδικείου λόγω της εν τω μεταξύ επελθούσας μεταβολής στην κατανομή των αρμοδιοτήτων.

6 — Όπ.π. (υποσημείωση 1), σκέψη 46.

7 — Όπ.π. (υποσημείωση 1), σκέψη 50.

Κατά συνέπεια, η προσφυγή με την οποία ζητήθηκε η ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής, όπως προκύπτει από το έγγραφο της 10ης Ιουλίου 1991, ασκήθηκε εμπροθέσμως.

13. Όσον αφορά το βάσιμο της προσφυγής ακυρώσεως, το Πρωτοδικείο εξέθεσε ότι η δυνατότητα, βάσει του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 2950/83, για το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος να υποβάλει τις παρατηρήσεις του πριν από τη λήψη αποφάσεως της Επιτροπής περί μειώσεως της συνδρομής του ΕΚΤ τόσον από απόψεως αρχής όσον και ως προς το ακριβές ποσό της μελετωμένης μειώσεως αποτελεί «ουσιώδη τύπο» [8]. Το Πρωτοδικείο εξέτασε συναφώς τα έγγραφα τα οποία προσκόμισε η Επιτροπή και στα οποία είχε στηριχθεί. Τα έγγραφα αυτά αφορούσαν τρεις ελέγχους που πραγματοποιήθηκαν από την Επιτροπή στο χρονικό διάστημα από τις 27 Οκτωβρίου έως τις 3 Νοεμβρίου 1986, από τις 28 Σεπτεμβρίου έως τις 2 Οκτωβρίου 1987 και από τις 26 έως τις 29 Ιουλίου 1988, καθώς και δύο συσκέψεις μεταξύ εκπροσώπων της Επιτροπής και των πορτογαλικών αρχών, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν τον Ιούνιο του 1988. Το Πρωτοδικείο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι από τα έγγραφα αυτά δεν μπορούσε να συναχθεί ότι η Επιτροπή τήρησε την απορρέουσα από το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 2950/83 υποχρέωσή της.

Επομένως, το Πρωτοδικείο ακύρωσε την απόφαση της Επιτροπής περί της μειώσεως της συνδρομής του ΕΚΤ.

8 — Όπ.π. (υποσημείωση 1), σκέψη 65.

14. Οι προσφεύγουσες ζήτησαν επιπλέον να υποχρεωθεί η Επιτροπή να καταβάλει το υπόλοιπο ποσό της αρχικώς καθορισθείσας συνδρομής. Το Πρωτοδικείο έκρινε το αίτημα αυτό απαράδεκτο και απέρριψε κατά τα λοιπά την προσφυγή.

15. Η Επιτροπή άσκησε αναίρεση κατά της αποφάσεως αυτής. Ζητεί να αναιρεθεί η απόφαση και να καταδικασθούν οι αναιρεσίβλητες στα δικαστικά έξοδα.

16. Οι προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης ζητούν να απορριφθεί η αναίρεση, να επικυρωθεί η αναιρεσιβαλλόμενη απόφαση και να καταδικασθεί η Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

Β — Η άποψή μου επί της υποθέσεως

Προκαταρκτική παρατήρηση

17. Το αίτημα που υπέβαλε η Επιτροπή αφορά, κατά τη διατύπωσή του, την απόφαση του Πρωτοδικείου στο σύνολό της. Από την αίτηση αναιρέσεως προκύπτει εντούτοις ότι η Επιτροπή είχε την πρόθεση να προσβάλει την απόφαση μόνον καθόσον με αυτή έγινε δεκτή η προσφυγή. Πράγ-

ματι, και οι αναιρεσίβλητες αντιλαμβάνονται την αναίρεση κατά τον τρόπο αυτόν. Επομένως, η αναίρεση δεν επεκτείνεται επί της αποφάσεως του Πρωτοδικείου, καθόσον με αυτή απορρίφθηκε η προσφυγή κατά τα λοιπά.

18. Η Επιτροπή βάλλει διττώς κατά της αναιρεσιβαλλομένης αποφάσεως. Καταρχάς, κακώς το Πρωτοδικείο δέχθηκε ότι η προθεσμία για την άσκηση προσφυγής ακυρώσεως της αποφάσεως της Επιτροπής άρχισε να τρέχει μόλις στις 30 Ιουλίου 1991. Η απόφαση εκδόθηκε στις 14 Φεβρουαρίου 1991. Η απόφαση αυτή γνωστοποιήθηκε στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις στις 30 Απριλίου 1991, ημερομηνία κατά την οποία άρχισε να τρέχει η προθεσμία ασκήσεως προσφυγής. Επιπλέον, η άποψη του Πρωτοδικείου ότι η Επιτροπή δεν εκπλήρωσε την υποχρέωση που υπέχει από το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 2950/83, να παράσχει δηλαδή στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος την ευκαιρία να υποβάλει τις παρατηρήσεις του, είναι εσφαλμένη.

Επί του παραδεκτού της προσφυγής

19. Κατά το Πρωτοδικείο, «ελλείψει δημοσιεύσεως ή κοινοποιήσεως, εναπόκειται στον γνωρίζοντα την ύπαρξη πράξεως που τον αφορά να ζητήσει το πλήρες κείμενό της εντός ευλόγου προθεσμίας, πλην όμως, υπό την επιφύλαξη αυτή, η προθεσμία ασκήσεως προσφυγής δεν μπορεί να αρχίσει να τρέχει παρά μόνον αφότου ο τρίτος ενδιαφερόμενος έλαβε ακριβή γνώση του περιεχομένου και των αιτιολογικών σκέψεων της εν λόγω πράξεως κατά τρόπο που του επιτρέπει να ασκήσει το δικαίωμά του περί ασκήσεως προσφυγής» [9].

20. Αυτό αντιστοιχεί στην πάγια νομολογία την οποία παρέθεσε και το Πρωτοδικείο στο σημείο αυτό [10] και την οποία δεν αμφισβήτησε η Επιτροπή. Επίσης η Επιτροπή, ορθώς, δεν έβαλε κατά της εκτιμήσεως του Πρωτοδικείου ότι οι προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης ζήτησαν το πλήρες κείμενο της αποφάσεως εντός ευλόγου προθεσμίας.

21. Η Επιτροπή θεωρεί εντούτοις ότι η προπαρατεθείσα νομολογία δεν έχει εφαρμογή στην υπό κρίση υπόθεση, διότι ισχύει μόνο για τις περιπτώσεις κατά τις οποίες ελλείπει δημοσίευση ή κοινοποίηση της αποφάσεως. Στην περίπτωση, όμως, επί της οποίας έπρεπε να αποφανθεί το Πρωτοδικείο, η απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 1991 κοινοποιήθηκε στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις στις 30 Απριλίου 1991.

22. Η βάση της επιχειρηματολογίας αυτής είναι αναμφιβόλως ορθή. Η προπαρατεθείσα νομολογία — όπως προκύπτει ήδη από το κείμενο του ανωτέρω παρατεθέντος αποσπάσματος — έχει εφαρμογή μόνον όταν η επίδικη απόφαση ούτε δημοσιεύθηκε ούτε κοινοποιήθηκε στον ενδιαφερόμενο. Με τον όρο «κοινοποίηση» (Mitteilung) υπό την έννοια του άρθρου 173,

9 — Όπ.π. (υποσημείωση 1), σκέψη 49.

10 — Βλ., μεταξύ άλλων, την απόφαση της 6ης Ιουλίου 1988 επί της υποθέσεως 236/86, Dillinger Hüttenwerke κατά Επιτροπής (Συλλογή 1988, σ. 3761, σκέψη 14)· απόφαση της 19ης Μαΐου 1994 επί της υποθέσεως T-465/93, Consorzio gruppo di azione locale «Murgia Messapica» κατά Επιτροπής (Συλλογή 1994, σ. II-361, σκέψη 29). Βλ. επίσης και την απόφαση της 8ης Μαΐου 1996 επί της υποθέσεως T-19/95, Adia interim κατά Επιτροπής (Συλλογή 1996, σ. II-321, σκέψη 33).

πέμπτο εδάφιο, της Συνθήκης ΕΚ πρέπει να νοηθεί η «κοινοποίηση» (Bekanntgabe) υπό την έννοια του άρθρου 191 της Συνθήκης ΕΚ [11]. Βεβαίως το γερμανικό κείμενο του άρθρου 173, πέμπτο εδάφιο, είναι — αντιθέτως προς το γαλλικό και το αγγλικό κείμενο — διατυπωμένο κατά τρόπο που μπορεί κάπως να προκαλέσει παρανόηση. Εντούτοις, μόνον η ερμηνεία αυτή αντιστοιχεί στην έννοια και τον σκοπό της προπαρατεθείσας νομολογίας. Ενδεχόμενο μετατοπίσεως της ημερομηνίας κατά την οποία αρχίζει να τρέχει η προβλεπόμενη στο άρθρο 173 προθεσμία ασκήσεως προσφυγής μπορεί να σταθμισθεί μόνο στις περιπτώσεις κατά τις οποίες η απόφαση δεν έχει δημοσιευθεί και δεν έχει επισήμως κοινοποιηθεί στον ενδιαφερόμενο. Μόνον στις περιπτώσεις αυτές μπορούν να προκύψουν αμφιβολίες για τον ενδιαφερόμενο όσον αφορά το περιεχόμενο και την αιτιολογία της αποφάσεως, οι οποίες μπορούν να δικαιολογήσουν ιδιαίτερη προστασία.

23. Στην υπό κρίση περίπτωση ελλείπει εντούτοις η κοινοποίηση αυτή προς τους ενδιαφερομένους. Η απλή γνωστοποίηση του εγγράφου της Επιτροπής της 14ης Φεβρουαρίου 1991 μέσω των πορτογαλικών αρχών στο έγγραφό τους της 24ης Απριλίου δεν επαρκεί προς τούτο. Αντιθέτως, το DAFSE με το έγγραφο αυτό γνωστοποίησε απλώς στις προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης απλώς την απόφαση που απευθυνόταν προς το ενδιαφερόμενο κράτος μέλος. Επειδή η κοινοποίηση του εγγράφου της Επιτροπής της 14ης Φεβρουαρίου 1991 λόγω της συντομίας και του ελλιπούς περιεχομένου του δεν παρέσχε τη δυνατότητα στους ενδιαφερομένους να αποφασίσουν με πλήρη επίγνωση της καταστάσεως για το αν θα έπρεπε να κάνουν χρήση του δικαιώματος ασκήσεως προσφυγής, η προθεσμία για την άσκηση της προσφυγής άρχισε μόλις να τρέχει όταν τους διαβιβάσθηκε το — εντός ευλόγου προθεσμίας αιτηθέν — πλήρες κείμενο της αποφάσεως.

24. Περαιτέρω η άποψη που υποστηρίζει η Επιτροπή θα συνεπήγετο αντικειμενικώς μη ορθά αποτελέσματα. Θα είχε πράγματι ως συνέπεια ότι επιχειρήσεις που βρίσκονται στη θέση των προσφευγουσών της πρωτοβάθμιας δίκης θα έπρεπε να ασκήσουν αμέσως προσφυγή για να διατηρήσουν τα δικαιώματά τους. Είναι εντούτοις προφανές ότι η απόφαση της Επιτροπής, υπό τη μορφή που έλαβε με το έγγραφο της 14ης Φεβρουαρίου 1991, ουδόλως ανταποκρίνεται προς τις επιταγές που θέτει το άρθρο 190 της Συνθήκης ΕΚ όσον αφορά την αιτιολογία των νομικών πράξεων και επομένως θα έπρεπε να ακυρωθεί άνευ ετέρου. Κατά συνέπεια, η άποψη της Επιτροπής θα οδηγούσε σε αύξηση δυναμένων να αποφευχθούν ενδίκων διαφορών.

25. Επομένως, ο πρώτος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

Περί της παραβάσεως του άρθρου 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 2950/83

26. Όπως ήδη αναφέρθηκε, το Πρωτοδικείο εξέθεσε ότι η προβλεπόμενη στην υπό κρίση διάταξη υποχρέωση ακροάσεως

11 — Έτσι επίσης H. Krück στο Groeben/Thiesing/Ehlermann (Hrsg.), *Kommentar zum EWG-Vertrag*, 4η έκδοση, Baden-Baden 1991, άρθρο 173, αριθμ. περιθ. 66. Ο χρησιμοποιούμενος στο άρθρο 173, πέμπτο εδάφιο, όρος «δημοσίευση» (Bekanntgabe) αντιστοιχεί στον όρο «δημοσίευση» (Veröffentlichung) του άρθρου 191.

συνιστά ουσιώδη τύπο. Επικαλούμενο τη νομολογία [12], το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι οι προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης μπορούσαν να στηριχθούν σε παράβαση των διατάξεων αυτών.

27. Το Πρωτοδικείο εξέθεσε αμέσως στη συνέχεια ότι η υποχρέωση να παρασχεθεί στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος η ευκαιρία να διατυπώσει τις παρατηρήσεις του πρέπει να προηγείται της εκδόσεως της κρίσιμης αποφάσεως και να αποδεικνύεται «με επαρκή σαφήνεια»· αυτό αποκλείει ότι «αυτή μπορεί να τεκμαίρεται» [13].

28. Όσον αφορά την έκθεση περί του ελέγχου από τις 27 Οκτωβρίου έως τις 3 Νοεμβρίου 1986 που προσκόμισε η Επιτροπή, το Πρωτοδικείο διαπίστωσε ότι δεν γίνεται μνεία παρατηρήσεων εκ μέρους των πορτογαλικών αρχών. Το ίδιο ισχύει για την έκθεση περί του ελέγχου από τις 28 Σεπτεμβρίου μέχρι τις 2 Οκτωβρίου 1987. Από την έκθεση περί του ελέγχου από τις 26 μέχρι τις 29 Ιουλίου 1988 προκύπτει πράγματι ότι η Επιτροπή στάθμισε το ενδεχόμενο να περιορίσει τη συνδρομή του ΕΚΤ και ταυτόχρονα να παραιτηθεί από την αναζήτηση των ήδη καταβληθέντων ποσών. Εντούτοις, από το έγγραφο αυτό δεν προκύπτει ότι οι πορτογαλικές αρχές είχαν την ευκαιρία να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους επί του σημείου αυτού [14].

29. Στο ίδιο αποτέλεσμα κατέληξε το Πρωτοδικείο όσον αφορά τις δύο συσκέψεις του Ιουνίου του 1988 στις οποίες είχε στηριχθεί η Επιτροπή. Προς απόδειξη ως προς την πρώτη από αυτές τις συσκέψεις, η Επιτροπή παρέπεμψε στην έκθεση περί του ελέγχου που πραγματοποιήθηκε από τις 26 έως τις 29 Ιουλίου 1988, από την οποία όμως — όπως ήδη αναφέρθηκε — δεν μπορεί, κατά την άποψη του Πρωτοδικείου, να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η Επιτροπή είχε παράσχει στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος την ευκαιρία να διατυπώσει τις παρατηρήσεις του. Όσον αφορά τη δεύτερη σύσκεψη, το Πρωτοδικείο παρέπεμψε σε έγγραφο της Επιτροπής προς τις πορτογαλικές αρχές, το οποίο συντάχθηκε μετά τη σύσκεψη αυτή και στο οποίο αναφερόταν ότι η Επιτροπή θεωρούσε ευκταίες «επιτόπιες επισκέψεις ελέγχου και/ή απαντήσεις σε πρόσθετες ερωτήσεις». Το Πρωτοδικείο συνήγαγε ότι κατά την ημερομηνία αυτή η Επιτροπή δεν είχε λάβει απόφαση, για την οποία οι πορτογαλικές αρχές είχαν διατυπώσει τις παρατηρήσεις τους [15]. Τη γνώμη αυτή του Πρωτοδικείου επιρρωννύει μια σημείωση του αρμοδίου μέλους της Επιτροπής της 19ης Οκτωβρίου 1988 κατά την οποία στη συνάντηση του Ιουνίου του 1988, η Επιτροπή είχε υποβάλει στις πορτογαλικές αρχές συγκεκριμένες προτάσεις για «παρόμοιους φακέλους». Το Πρωτοδικείο συνήγαγε ότι δεν αποδείχθηκε ότι τέτοιες προτάσεις είχαν υποβληθεί και για την υπό κρίση περίπτωση [16].

30. Το Πρωτοδικείο κατέληξε, βάσει των δεδομένων αυτών, στο συμπέρασμα ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι η Επιτροπή τηρησε την υποχρέωσή της να παράσχει στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος, σύμφωνα με το

12 — Βλ. την απόφαση της 7ης Μαΐου 1991 επί της υποθέσεως C-304/89, Oliveira κατά Επιτροπής (Συλλογή 1991, σ. I-2283, σκέψη 17).

13 — Όπ.π. (υποσημείωση 1), σκέψη 66.

14 — Όπ.π. (υποσημείωση 1), σκέψεις 68 έως 70.

15 — Όπ.π. (υποσημείωση 1), σκέψη 72.

16 — Όπ.π. (υποσημείωση 1), σκέψεις 73 και 74.

άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 2950/83, την ευκαιρία να διατυπώσει τις παρατηρήσεις του.

31. Η Επιτροπή διατείνεται αντιθέτως ότι οι πορτογαλικές αρχές ήταν εν γνώσει των επισκέψεων ελέγχου και είχαν συμμετάσχει σ' αυτές. Επομένως, γνώριζαν τους ενδοιασμούς της Επιτροπής, οι οποίοι συζητήθηκαν επ' ευκαιρία των ελέγχων αυτών. Η τελικώς επιλεγείσα λύση ήδη συζητήθηκε στο πλαίσιο συνομιλίας μεταξύ μέλους της Επιτροπής και του αρμοδίου Πορτογάλου υπουργού και προτάθηκε εκ νέου από την Επιτροπή κατά τις συνομιλίες του Ιουνίου 1988. Πραγματοποιήθηκε συνεχής ανταλλαγή πληροφοριών, η οποία παρέσχε τη δυνατότητα στις πορτογαλικές αρχές να λάβουν γνώση ήδη εκ των προτέρων των γενικών γραμμών της μεταγενεστέρως ληφθείσας αποφάσεως και να διατυπώσουν συναφώς τις παρατηρήσεις τους.

32. Ο λόγος αυτός αναιρέσεως δεν μπορεί, κατά την άποψή μου, να ευδοκιμήσει. Η Επιτροπή διατυπώνει κατ' ουσίαν την αιτίαση ότι το Πρωτοδικείο δεν αξιολόγησε ορθώς το υποβληθέν ενώπιόν του αποδεικτικό μέσο. Όπως ορθώς διαπιστώνει στο υπόμνημα απαντήσεως, στην υπό κρίση περίπτωση πρόκειται κατ' ουσίαν για το αν τα στοιχεία που υπέβαλε η Επιτροπή κατά τη διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου παρείχαν τη δυνατότητα αρκούντως ασφαλούς διαπιστώσεως του περιεχομένου, ότι δηλαδή η Επιτροπή τήρησε την υποχρέωση ακροάσεως που υπέχει. Το Πρωτοδικείο έδωσε αρνητική απάντηση στο ερώτημα αυτό. Δεν μπορώ εν προκειμένω να διαπιστώσω κανένα σφάλμα.

33. Η Επιτροπή δεν βάλλει κατά της ερμηνείας την οποία έδωσε το Πρωτοδικείο στα επί μέρους έγγραφα. Κατά την άποψή της, όμως, το Πρωτοδικείο δεν έλαβε επαρκώς υπόψη το πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα έγγραφα αυτά. Πρόκειται, επομένως, κατ' ουσίαν για ζήτημα εκτιμήσεως των αποδείξεων το οποίο, κατά την άποψή μου, δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αναιρέσεως — η οποία, ως γνωστόν, περιορίζεται σε νομικά ζητήματα. Θα ίσχυε κάτι διαφορετικό μόνον εάν το Πρωτοδικείο είχε υποπέσει σε νομικό σφάλμα στο πλαίσιο της εκτιμήσεως των αποδείξεων.

34. Η Επιτροπή φαίνεται να θεωρεί ότι υφίσταται ένα τέτοιο νομικό σφάλμα από το γεγονός ότι το Πρωτοδικείο ζήτησε ρητή απόδειξη για την εκπλήρωση της υποχρεώσεώς της ακροάσεως. Δεν μπορώ να δεχθώ την άποψη αυτή. Η στενή συνεργασία των υπηρεσιών της Επιτροπής και των υπηρεσιών του οικείου κράτους μέλους, στην οποία η Επιτροπή αποδίδει τόσο μεγάλη σημασία, είναι εγγενής στον οικείο τομέα. Αν το γεγονός αυτό καθαυτό θεωρούνταν ως επαρκής απόδειξη περί του ότι η Επιτροπή παρέσχε στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος την ευκαιρία να διατυπώσει τις απόψεις του προ της εκδόσεως της αποφάσεώς της, δεν θα λαμβανόταν δεόντως υπόψη ο χαρακτήρας της επιβαλλομένης με το άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 2950/83 υποχρεώσεως ως ουσιώδους τύπου. Η Επιτροπή περιορίζεται εν προκειμένω κατ' ουσίαν — όπως ορθώς διαπίστωσαν οι προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης — στον ισχυρισμό ότι τήρησε την υποχρέωση αυτή χωρίς να παρέχει εν προκειμένω συγκεκριμένη απόδειξη. Αυτό όμως δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκές.

35. Η Επιτροπή διατυπώνει την αιτίαση ότι η άποψη του Πρωτοδικείου συνεπάγεται ότι η απόδειξη για την εκπλήρωση της επίμαχης υποχρεώσεως ακροάσεως μπορεί να προσκομισθεί μόνο με την κατάθεση εγγράφων, τα οποία αναφέρνται ρητώς στο άρθρο 6, παράγραφος 1, του κανονισμού 2950/83. Αυτό δεν ευσταθεί. Πρέπει βεβαίως να γίνει δεκτή η άποψη της Επιτροπής ότι για τη διεξαγωγή της ακροάσεως δεν απαιτείται κανένας ιδιαίτερος τύπος. Αυτό δεν απαλλάσσει εντούτοις την Επιτροπή — όπως ορθώς παρατήρησαν οι προσφεύγουσες της πρωτοβάθμιας δίκης — από την υποχρέωση να αποδείξει, εφόσον χρειαστεί, ότι παρασχέθηκε στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος η ευκαιρία να εκφράσει τις απόψεις του. Ακριβώς όμως αυτή η απόδειξη ελλείπει εν προκειμένω.

Κατά τα λοιπά, εσφαλμένως η Επιτροπή στηρίζεται στην απόφαση του Δικαστηρίου της 25ης Μαΐου 1993 επί της υποθέσεως C-199/91 [17] για να δικαιολογήσει την άποψή της. Με την απόφαση αυτή συνήγαγε μεν το Δικαστήριο από ορισμένα από τα ενώπιόν του προσκομισθέντα έγγραφα το συμπέρασμα ότι η Επιτροπή είχε εκπληρώσει την υποχρέωση ακροάσεως ως προς *ορισμένα* από τα σχέδια που αφορούσε η διαφορά αυτή. Όσον αφορά όμως τα *υπόλοιπα* σχέδια διαπίστωσε ότι δεν προέκυπτε από τα έγγραφα ότι η Επιτροπή είχε παράσχει στο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος τη δυνατότητα να εκφράσει τις απόψεις του ως προς τις μελετώμενες αποφάσεις [18].

36. Κατά συνέπεια και ο δεύτερος λόγος αναιρέσεως πρέπει να απορριφθεί.

37. Επομένως η αναίρεση πρέπει να απορριφθεί. Η απόφαση περί των δικαστικών εξόδων χωρεί βάσει των άρθρων 122, 118 και 69 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου.

Γ — Πρόταση

38. Προτείνω κατά συνέπεια να απορριφθεί η αναίρεση και να καταδικασθεί η Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

17 — Foyer Culturel du Sart-Tilman κατά Επιτροπής (Συλλογή 1993, σ. I-2667).

18 — Όπ.π. (υποσημείωση 17), σκέψη 32.